

РЕЦЕНЗИЯ

от Сава Иванов Гроздев

доктор по математика, доктор на педагогическите науки,
професор във Висше училище по застраховане и финанси
на дисертационен труд за присъждане на образователната
и научна степен “доктор”

в област на висше образование: 1. Педагогически науки
професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по...
докторска програма „Методика на обучението по география“

Автор: асистент Мая Петрова Василева,
докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Регионално
развитие“ – Геолого-географски факултет (ГГФ) при СУ „Св. Кл.
Охридски“

Тема: “Опит за конструиране на модел за функциониране и
мениджмънт на географското образование”

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № РД 38-550/25.09.2015 г. на Ректора на СУ “Св. Кл. Охридски” – чл. кор. проф. дин Иван Илчев съгласно чл. 4 на ЗРАСРБ (обн. ДВ бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ бр. 81 от 15.10.2010 г., изм. ДВ бр. 101 от 28.12.2010 г.), въз основа на решение на ФС на ГГФ (Протокол № 7 от 23.09.2015 г.) и доклад на Декана на ГГФ с вх. №70-09-507/24.09.2015 г. В рецензията следвам ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и Правилниците на СУ “Св. Кл. Охридски” и ГГФ за присъждане на образователната и научна степен “доктор”.

Като член на научното жури получих достъп до документите и материалите на докторанта асистент Мая Петрова Василева, които са оформени грижливо и дават възможност за обективна и пълна оценка в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му, както и на Правилниците на СУ и ГГФ.

Докторантът е завършила средно образование през 1997 г. в 101 СОУ „Бачо Киро“, профил „Банково дело“. В периода 1997–2005 г. учи в СУ „Св. Климент Охридски“, първоначално в ГГФ – специалност География, а

впоследствие (от 2002 г.) във ФКНФ – специалност Немски език и литература. На ниво национална квалификация е географ, учител по география и учител по немски език в средните училища. Притежава диплома за магистър – Географско образование (от 2005 г.).

В периода 11.09.2001 г. – 15.04.2007 г. асистент Мая Василева работи като учител по География и икономика в 101 СОУ „Бачо Киро“. От 16.04.2007 г. и досега е преподавател (асистент) в СУ – ГГФ, първоначално към Катедра „Регионална и политическа география“ и впоследствие към Катедра „Регионално развитие“ – направление „Географско образование“. Като преподавател тя активно се занимава с Методика на обучението по география – упражнения, Краезнание – упражнения, Хоспитиране, Текуща педагогическа практика и Преддипломна педагогическа практика.

Асистент Мая Петрова Василева е зачислена в докторантура на самостоятелна подготовка в област на висше образование: 1. Педагогически науки; Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по ...; Докторска програма „Методика на обучението по география“, считано от 01.02.2015 г. до 01.02.2018 г. – Заповед № РД 20–272/29.01.2015 г. на Ректора на СУ. Отчислена е предсрочно с право на защита, считано от 16.09.2015 г. – Заповед № РД 20-1423/29.09.2015 г.

2. Актуалност на тематиката

В условията на конкурентен пазар на образователните услуги с глобален, европейски и национален обхват, ръководенето на образователната организация (разбирана като институция, предлагаща образователни услуги за формално и неформално образование) изисква комплекс от знания, умения и опит за управление на организацията така, че да се гарантира качествено обучение на учещите (деца и възрастни). Последните са обект на образователния мениджмънт, който е предмет на една сравнително нова управленска наука, доказала многократно ролята си в теоретичен план (за анализ на условията и факторите, които обясняват образователната практика и я насочват в правилната посока), както и в приложен (за реализиране на научни подходи в управлението на образователния процес, на образователните институции, а в по-широк план – на образователните системи, т.е. на образованието като цяло). Представеният дисертационен труд е навременна разработка във връзка с изложеното. Предвид проблемите, пред които е изправено географското

образование (с теоретичен, методологичен, организационно-управленски и ресурсен характер), предложеният в дисертацията теоретико-конструктивен модел за функциониране и мениджмънт на географското образование осмисля темата и доказва нейната актуалност. Изведените от докторанта нови идеи, постановки, решения за усъвършенстване на управлението, функционирането и ефективността на географското образование, за координиране и синхронизиране на българската образователна система с тази на страните от Европейския съюз, са неоспоримо доказателство за полезността на дисертационния труд.

3. Познание на проблема

Въз основа на задълбочено проучване на научната литература в дисертационния си труд асистент Мая Василева осветлява основните понятия и изследва съдържанието им, изучавайки различните им форми на проявление. Докторантът демонстрира много добро познание на литературните източници и съответните мнения, разработки и теории по темата, както и свързаните с нея резултати. В дисертацията са възприети основните теоретични постановки от областта на образователния мениджмънт на базата на класическите и съвременните интерпретации за него. Демонстрирано е задълбочено познание на спецификата на образователната система и в частност на географското образование у нас. Обстойното проучване на научната литература и нормативните документи, свързани с обекта на изследването, е дало възможност на докторанта да очертае възможностите на образователния мениджмънт относно решаването на проблеми на географското образование с оглед повишаване на неговото качество и ефективност.

4. Методика на изследването

Основната идея на дисертационния труд се отнася до осигуряване на модел за функциониране и мениджмънт на географското образование, който да съответства на съвременните глобални и европейски тенденции и актуални положения от областта на образователния мениджмънт и същевременно да е адаптивен към конкретните условия на географското образование у нас. Осъщественият в разработката анализ показва, че в повечето литературни източници по безспорен начин са доказани ролята и значимостта на образователния мениджмънт за управлението и развитието

на образователните организации, на образователния процес, на образованието като цяло. Това дава основание на докторанта да насочи своето внимание към изследване на възможностите на мениджмънта за решаване на някои от проблемите на географското образование, свързани с неговото функциониране и ефективност. В дисертационния труд са използвани: анализ на научна литература, теоретичен анализ и синтез, математико-статистически анализ, емпиричен анализ, моделиране, наблюдение, анкети и др. Приложена е методологията на качествените педагогически изследвания. Дисертационната разработка е проведена на базата на актуална интерпретация на обучението по география в реална среда. Чрез нея докторантът обосновава идеята за използване на възможностите на образователния мениджмънт за управление на географското образование. Основната теза е, че това ще доведе до повишаване качеството на предлаганите образователни услуги.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разгърнат в три логически обвързани глави в отговор на предизвикателствата, отправени към образованието в контекста на новата образователна политика на всички равнища, отчитайки потребностите на учителите за качествено преподаване и тези на учениците за качествено учене. Успешното приложение на предлаганите подходи ще доведе до качествени промени в образователния процес. Освен трите глави, трудът съдържа увод, заключение, приложения и литература с 272 заглавия (включително интернет-адреси), от които 29 на кирилица (на български и руски) и 243 на латиница (на немски и английски). Авторът асистент Мая Василева формулира основната хипотеза по следния начин: Ако се разработи теоретико-конструктивен модел за функциониране и мениджмънт на географското образование, то ще се постигнат резултати в две посоки: първо – дидактиката на географията ще се обогати с актуални теоретични и методологични интерпретации по основни въпроси и второ – ще се очертаят научнообосновани възможности за качествена промяна във функционирането на съвременното географско образование (хипотеза 8).

В първа глава са разгледани теоретичните основи на изследването. За целта са разкрити същността на образователния мениджмънт, мястото

му в педагогиката на обучението по икономика, неговите направления, начини и ресурси на осъществяване, влиянието му върху образователните институции. Разгледани са двете съставни понятия – образование и мениджмънт, като е потърсена връзката между тях. Очертани са съвременните условия и предпоставки за осъществяване на образователния мениджмънт и е акцентирано върху тенденциите на общественото развитие и „концепцията за учене през целия живот“. Предложен е конкретен мениджмънт-модел като „конструктивна рамка“ и основа за разработване на теоретико-конструктивния модел в трета глава.

Във **втора глава** е анализирана българската образователна система и мястото на географското образование в нея. Географското образование е представено като социална система, продукт и същевременно сфера на действие на човека. Характеризирана е по определени параметри (състав, структура, организация, среда). Задълбочено са разгледани фактори на външната и вътрешната културно-образователна среда. Особено внимание е обърнато на образователната политика на държавата и отношението ѝ към географското образование. Предложени са нови за дидактиката на географията в България дидактически принципи и дидактически модели. Задълбочено са разгледани психологическите основи на обучението по география. Това е направено въз основа на опита на страни с развити образователни системи, както и на теоретични постановки от немската дидактика. Изведени са проблемите на географското образование у нас с теоретичен, методологичен, организационно-управленски и ресурсен характер.

В **трета глава** е представен теоретико-конструктивен модел за функциониране и мениджмънт на географското образование. Самият модел е основа за преодоляване на предизвикателствата пред географското образование чрез използване на възможностите на образователния мениджмънт. Задачите на мениджмънта са разграничени в три смислови направления – нормативно, стратегическо и оперативно. Нормативното обосновава дейността на дадена образователна организация, включително на образованието по география. Стратегическото конкретизира насоката на дейността, докато оперативното управлява внедряването и изпълнението на тази дейност. При това всяка оперативна дейност се дължи на нормативна ориентация и е подчинена на нейната логика и базисна обосновка. В рамките на нормативното направление се очертават главните

образователни цели, водещите идеи, насоките за развитие, принципите и организационният стандарт. Това обосновава и утвърждава функционирането и дейността. Освен това, то отразява две различни равнища – целево и дейностно. Въз основа на нормативното направление всяка образователна организация, в т. ч. и образованието по география изгражда подходяща стратегия за развитие. На стратегическо равнище организацията развива собствен подход и модел на дейност, насочен към постигането на дефинираните в нормативния мениджмънт мисия и главни цели. Оперативното направление включва съответни организации, като за целите на дисертационното изследване особено важна е учебната организация. Тук авторът осъществява задълбочен анализ, въз основа на който предлага насоки за развитие, отразявайки вярно новите тенденции в образователната система.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Научната продукция на асистент Мая Петрова Василева включва общо 12 публикации в списания и сборници от научни прояви. По темата на дисертационния труд са представени 2 публикации (на български език) в Годишника на Софийски университет, кн. 2 – География, съответно том 105 от 2013 г. и том 106 от 2014 г. В първата публикация е проучена системата от принципите на обучението по география в немската дидактика и е направен опит за адаптиране на продуктивните ѝ идеи в обучението по география у нас с оглед повишаване на неговото качество и ефективност. Реализирана е актуална интерпретация и са очертани проблемите по адаптирането на съответните идеи. Във втората публикация е потърсен отговор на въпроса как системата на географското образование у нас може да се превърне в „учеща организация“, „която от една страна да е гъвкава, адаптивна и продуктивна, съобразена с нарастващите обществени образователни потребности, а от друга страна – да намери полагащото ѝ се място в съвременната динамична образователна среда“. За целта са определени същността и белезите на „учещата организация“, очертани са нуждите на хората, работещи в такава организация и пътят за превръщането на системата на географското образование в „учеща“. В самата публикация е упоменато, че тя е част от друго по-голямо педагогическо изследване (т.е. дисертационния труд) и че има пряко

отношение към управлението на системата на географското образование в средното училище, т.е. с неговото качество и ефективност.

Не е представен списък с цитирания. Публикациите осигуряват добра апробация на резултатите от дисертационния труд. Няма основания да се смята, че представеният труд не е лично дело на неговия автор.

7. Автореферат

Авторефератът и авторската справка отразяват правилно съдържанието на дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Представеният дисертационен труд дава възможност за разширение и бъдещи изследвания. Научен и социален интерес представлява въпросът за осигуряването на адекватна и устойчива културно-образователна среда за географското образование, което би могло да се постигне посредством доразвиването на основните идеи на предложения в дисертацията теоретико-конструктивен модел.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Считам, че са **изпълнени критериите и условията** и авторът на дисертационния труд **отговаря** на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му, Правилника за развитие на академичния състав на СУ “Св. Кл. Охридски“ и Правилника на ГГФ за присъждане на образователната и научна степен “доктор“.

Въз основа на изброеното по-горе **давам положителна оценка** и предлагам на почитаемото научно жури **да гласува да се присъди** на асистент Мая Петрова Василева образователната и научна степен “доктор“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по ... , докторска програма “Методика на обучението по география” с убеждението, че го заслужава.

София, 4 октомври 2015 г.

Изготвил рецензията:

(проф. дн Сава Гроздев)